

Entrevista Salvador Fonollà, degà del Col·legi d'Enginyers Superiors de Balears

Créixer sense passar factura

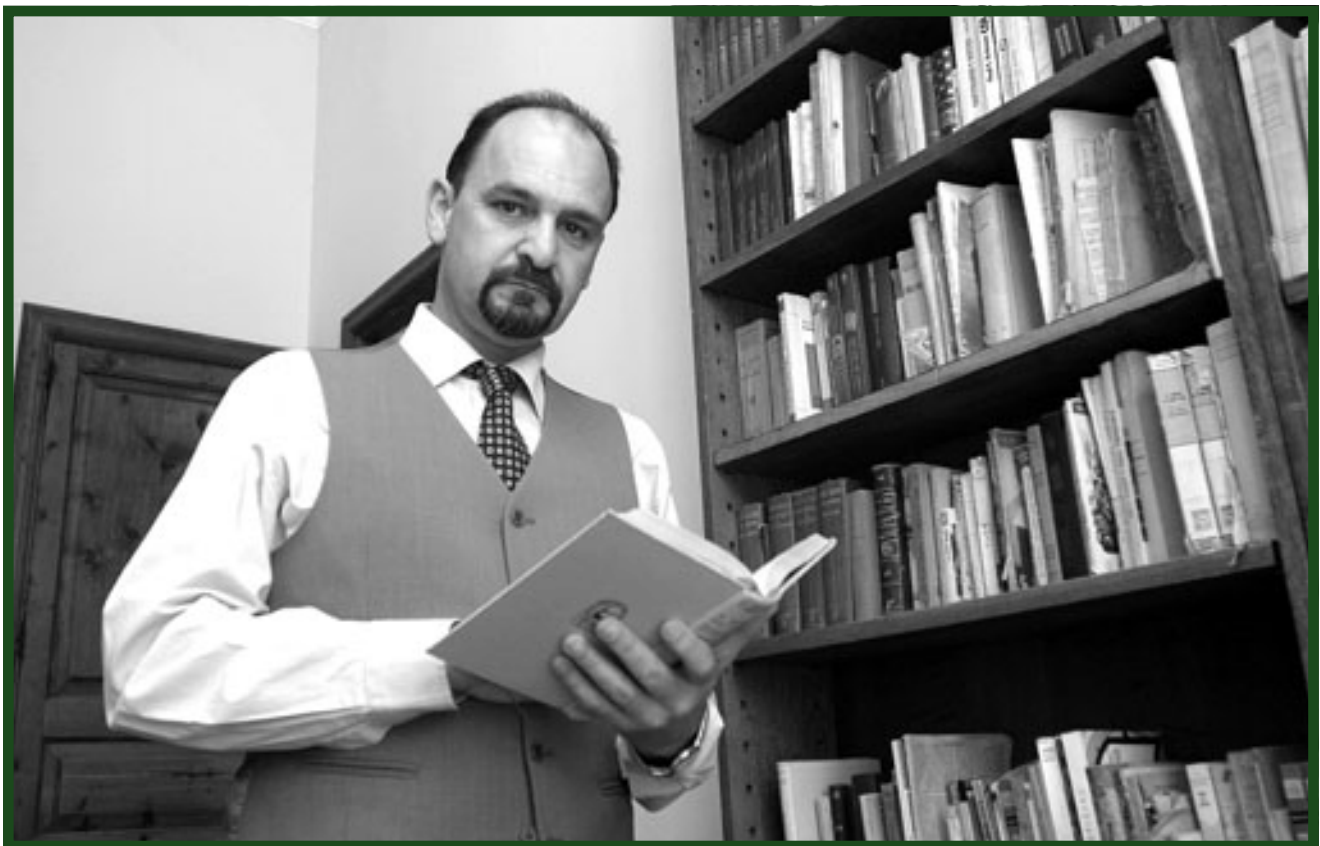
Magdalena Cortés

No volen més centrals ni consumir més territori per generar energia a les Illes. Tampoc no creuen que l'estalvi o l'ús d'energies alternatives puguin solucionar res a llarg termini. Salvador Fonollà, en nom del

Col·legi d'Enginyers Superiors de les Balears, defensa la interconnexió elèctrica combinada amb el gas per garantir el subministrament elèctric a les Illes.

En la seva opinió, la millor solució és comprar l'energia feta al continent, només així ens podrem aprofitar de l'energia produïda amb la darrera tecnologia del moment. "Sabem com és la condició humana i no la canviarem" diu Fonollà per explicar que

l'opció de fomentar l'estalvi no és realista. Al seu parer, la roda no es pot aturar i és necessari que la gent guanyi doblers i gastï si no ens volem trobar amb "un problema polític molt gros". De tota manera, tampoc no contempla l'opció de l'estalvi perquè, segons ell, simplement, no val la pena, l'únic que aconseguiríem és que el combustible ens duràs cinquanta anys en lloc de quaranta. Sigui com sigui, per a Fonollà, l'única manera que la gent gastï menys energia és que aquesta sigui més cara. Quan parlem de l'estalvi, Salvador Fonollà aprofita per remarcar que reciclar suposa gastar més energia que incinerar, i que si s'ha optat pel reciclatge és perquè incinerar "està mal vist". En darrer terme, Fonollà justifica qualsevol opció que prengui el Govern si aquesta coincideix amb la voluntat de la majoria de la societat.

-El cent per cent de l'energia elèctrica que es produeix a les Illes es fa amb combustibles fòssils. Es tracta de recursos que s'esgotaran en el futur, a part que molts d'ells causen emissions contaminants. Estam desfasats pel que fa a la producció d'energia a les Illes?

-No, perquè la problemàtica de les Balears no és tant el combustible que s'empra sinó el problema urbanístic, d'impacte ambiental que crea la generació elèctrica per mor

que implica emmagatzematge de combustible, centrals de generació elèctrica, xarxes de transport d'aquesta energia per als municipis i xarxes de baixa tensió perquè arribi a cada casa.

No hi ha combustibles més bons o més dolents, sinó que hi ha combustibles més adequats en funció de la tecnologia del moment.

Fa vint anys, la tecnologia que imperava era el carbó, i ara el combustible de moda és el gas natural, que també

és un combustible fòssil encara que molt més net. No vol dir que la netedat dels gasos que emet el gas natural no es pugui aconseguir amb altres combustibles, el que passa és que rentar els fums d'altres combustibles surt molt més car que rentar els fums del gas natural, que només emet CO₂ i aigua. A part que amb carbó, fuel o gasoil també es consumeix molta d'aigua.

-Quina és l'aposta del Col·legi d'Enginyers Industrials per al futur energètic de les Balears?

-Nosaltres el que veim és que el Govern no ha fet una planificació del futur energètic de les Balears, sinó que s'ha limitat a apostar per una tecnologia de generació. Un pla no s'ha de ficar amb la tecnologia, és el generador qui dirà quina és la tecnologia que convé més. Fer realment un pla vol dir ordenar el territori per poder generar, emmagatzemar i distribuir l'energia elèctrica. Si el Govern preveu que arribi el gas, ens haurà de dir on posarà les centrals necessàries, perquè el gas s'ha de cremar a alguna banda per fer llum.

Nosaltres hem proposat una visió global de l'estructura energètica de les Balears, és a dir, a part de dir quin subministrament d'energia elèctrica hi haurà, també es defineixen uns espais per generar i s'indica que es facin uns corredors per distribuir aquesta energia elèctrica.

També proposam que no es reservi més espai per a centrals. Consideram que tenim unes centrals que encara són noves, sobretot la de Son Reus que s'acaba d'instal·lar i que les hem d'amortitzar i aprofitar mentre tinguin la seva durada. Com que aquestes centrals han de menester gas natural, defensam que arribi el gas natural en la seva justa mesura per a la generació que tenim ara. Hem fet un estudi on es qüestiona la necessitat del gasoducte i es considera el vaixell competitiu amb el gasoducte. Ara, si algú vol posar un gasoducte, que el posi, però el que ha previst el Govern és per a un creixement de l'energia elèctrica durant trenta anys i resulta descomunal.

Si tot el combustible que ha de venir a Mallorca ha de ser gas natural i no tenim un magatzem, en cas d'una avaria queda col·lapsada l'economia de les Balears perquè ens quedam sense energia. Si posam una interconnexió elèctrica podem millorar el rendiment de les centrals que hi ha a les Balears. A més a més, només pel fet d'interconnectar Eivissa i Mallorca, sense connectar a la Península, incrementam la capacitat de generació a les Balears.

Per tant, la interconnexió elèctrica justificaria molt més el gasoducte. És impensable un gasoducte sense cable perquè no podríem emmagatzemar i, en cas d'avaría, ens quedaríem a les fosques a totes les Balears.

En resum, nosaltres volem que es faci un pla energètic d'abastament, reserves, combinació de diferents recursos i aprofitament al màxim de la generació que tenim. A la Península la gent es baralla per posar centrals, hi ha llocs deprimits on si els posen una central els fan un favor. A més, a la Península un 24% de l'electricitat es fa per energies alternatives. Un any com enguany, que ha plogut tant, a part de l'energia eòlica hi ha l'energia hi-

dràulica que és totalment neta i molt rendible. L'única manera que les Balears es puguin aprofitar d'això és mitjançant una interconnexió elèctrica.

-Sigui l'opció que sigui, la dependència de l'exterior seria total.

-La dependència de l'exterior sempre hi serà perquè hem d'importar combustible. Des que les mines d'Alaró deixaren de funcionar, depenem de l'exterior. Hem de dur l'energia com sigui: carbó, gas, electricitat feta... però l'hem de dur. Què val més, dur-la en fase combustible i cremar-la aquí, o dur llum aquí? Nosaltres pensam que és molt més adequat dur l'electricitat feta que no haver-la de fer aquí, perquè els costos de generació a la Península són molt més baixos, a part de l'impacte ambiental.

-L'important seria, en tot cas, combinar diferents fonts d'energia.

-Jo trob que la millor diversificació per a les Balears és rendibilitzar al màxim la generació que tenim, és a dir, amb carbó de Sud-àfrica per es Murterar i gas natural per a la resta de generacions que hi ha a les Balears, i rendibilitzar-les amb una interconnexió elèctrica. Com duim el gas? No ens casam amb cap tecnologia, es tracta de triar la que sigui més rendible per a les Balears. Avui hi ha tecnologies de regasificació que ni es veuen, en tenim des de fa molts d'anys a Mallorca, com la de Repsol Butano del port d'Alcúdia. Hem fet un estudi que ens fa qüestionar la necessitat del gasoducte i plantejar el vaixell com una alternativa competitiva. Ara, si es vol posar un gasoducte que es posi. El problema és que el gasoducte que ha previst el Govern és per cobrir les necessitats de gas durant trenta anys, i és un gasoducte descomunal. Avui n'hi ha que estan soterrats que ni es veuen. Es pot posar un gasoducte, però en la seva justa mesura.

-Una de les característiques de la demanda energètica de les Balears és l'estacionalitat. Tal vegada bastaria de tenir cobertes les puntes de consum.

-Aquesta és la proposta del Col·legi. Realment tenim un excés de demanda dos mesos a l'any, i la resta de l'any ens sobra la generació, i per molts d'anys. I haver de

construir centrals perquè a l'estiu la gent posi aire condicionat... es posen depuradores, dessaladores. Hem de tenir en compte que el creixement de la demanda no només és pel turisme, sinó perquè la gent té un nivell de vida més alt, cada any es compren més aires condicionats, microones, rentadores, vitroceràmiques... i tot això suposa més consum elèctric. El consum elèctric sempre anirà per davant del consum econòmic, fins i tot havent-hi una constant de creixement econòmic zero, m'atreviria a assegurar que hi haurà un creixement elèctric pel fet que la gent incrementa el seu nivell de vida. És per això que nosaltres proposam que el creixement es faci amb interconnexions elèctriques, perquè la resta de l'any, amb la generació que tenim actualment a les Balears n'hi ha per a molts d'anys, i no hem de fer més centrals ni consumir més territori.

Avui en dia, el combustible de moda és el gas natural, fa deu o quinze anys no ho era, i ningú no ens pot assegurar que d'aquí deu o quinze anys el combustible bo serà el gas natural. Per tant, si ens casam només amb el gas natural i d'aquí a deu o quinze anys canvia la tecnologia,

"No hi ha combustibles més bons o més dolents, sinó que hi ha combustibles més adequats en funció de la tecnologia del moment"

Salvador Fonollà Corró va néixer a Santa Cruz de Tenerife l'any 1947. És enginyer industrial llicenciat a l'Escola Politècnica de Barcelona l'any 1979. Començà a fer feina a l'empresa privada i va treballar a una empresa forestal a Guinea Equatorial durant un any. Durant els anys 1984 i 1985 va ser director tècnic del Cadastre d'Inca i Manacor i del 1985 al 1989 va ser director tècnic d'IFEBAL. Des del 1989 es dedica a l'exercici lliure de la professió. Fa un any i mig que és degà del Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials Superiors de Balears.

Mallorca és molt petita per poder canviar de centrals molt aviat. Europa és molt gran, cada any hi ha alguna central que queda antiga i se'n construeix alguna altra amb la darrera tecnologia. Amb una interconnexió elèctrica sempre ens podem aprofitar d'una electricitat generada amb la darrera tecnologia del moment. Per exemple, hi ha un projecte molt important que Felicià Fuster va liderar fins fa poc que és la creació d'una central d'electricitat per

fusió nuclear, un sistema de generació elèctrica totalment net perquè no té radioactivitat. Es tracta d'una central que s'ha de fer amb un consorci on participaran tots els països desenvolupats del món, ara només queden dos candidats per fer aquesta central, que són Canadà i Espanya. Enguany es decidirà si aquesta central es fa o no a Tarragona. D'aquí deu o quinze anys, l'energia que produeixi aquesta central serà l'energia de moda. Si no tenim cable, no ens podrem aprofitar d'aquesta energia que a la llarga serà neta i barata.

ALTERNATIVES PER AL FUTUR

-Quin pot ser el paper de les energies renovables produïdes a les Illes?

-Tothom està d'acord a produir energies renovables, el que passa és que hem de tocar amb els peus a terra, perquè són molt cares i encara consumeixen més territori. Tenim l'exemple del parc eòlic d'es Milà a Menorca que ens mostra que no es pot posar un parc d'energia eòlica a qualsevol lloc, primer perquè no hi ha vent per tot, i després perquè et crea un problema urbanístic i un problema paisatgístic. Tothom vol energies renovables, però quan li diuen que li posaran un molí davant ca seva, la cosa canvia. Ningú no vol el molí davant ca seva. I no entram en aspectes econòmics, perquè tothom té assumit que l'energia renovable surt més cara que l'altra. L'energia solar encara és més cara, no hi ha terrats ni doblers suficients per pagar els plafons d'energia solar necessaris.

Si el que volem realment és estalviar energia per no contaminar tant, per no produir tant de fum ni gasos a la combustió del combustible, hauríem d'haver posat la nova central davant la mar en lloc de fer-la a Son Reus. El fet

de posar aquesta central a Son Reus provoca una pèrdua de rendiment d'un 3% i un consum d'aigua dolça impressionant, amb els problemes d'aquífers que tenim. Per tant, es dona la paradoxa que per no tenir l'impacte paisatgístic d'una central devora la mar, tiram a l'atmosfera entre un 3% i un 4% més de gasos contaminants, a part de tota l'aigua dolça que consumim. És un cost energètic molt superior que mai no recuperarem amb la utilització d'energies renovables. Això que s'ha fet a Son Reus és la tàctica dels estruços, posam el cap davall la terra i com que no el veim ens pensam que no tenim el problema, i tenim un gran problema per haver posat la central a Son Reus, perquè les centrals han d'estar devora la mar. Si no volem centrals devora la mar, hem de menester cables, no hem de fer barbaritats com Son Reus.

-S'estima que d'aquí a quaranta anys s'hauran esgotat les reserves actualment conegudes de gas natural. A illes com Islàndia han iniciat un programa d'implantació de l'hidrogen com a combustible. Són experiències que miren més el llarg termini i aposten per la descentralització.

-Hem de cercar alguna cosa, perquè els combustibles fòssils s'acabaran. Jo sempre dic que tenim l'energia molt barata i no li donam cap tipus de valor. Ara ens sembla cara, perquè no ens recordam dels nostres padrins, que feien feina tot el dia per mig litre d'oli. Si no cercam fonts d'energia alternatives la humanitat tindrà

un problema molt gros, la vida que duim ara no la podrem dur sempre.

-Canviar el ritme de vida i donar una educació ambiental és un altre camí per solucionar el problema energètic.

-Tothom està d'acord que una manera de contaminar menys és gastar menys. Però si gastàssim menys, en lloc de quaranta el combustible duraria cinquanta anys. Parlam de deu anys... i què són deu anys en la vida de la humanitat? Res.

Hem de tocar amb els peus a terra. Si per consumir menys, no hem de muntar vitroceràmiques, els fabricants de vitroceràmiques no tendran feina, si no tenim feina, vendrà una crisi, i la gent no vol crisi, vol feina. I si un fa vitroceràmiques, i l'altre fa aires condicionats i l'altre fa instal·lacions elèctriques i l'altre fa cotxes... és un arma de doble tall. Pots pensar que la manera d'estalviar és que no hi hagi consum, però si no hi ha consum no hi ha mà d'obra, i si no hi ha mà d'obra et pots trobar amb una crisi social que cap polític no vol. La gent s'estima més que tothom guanyi doblers i que gastis, perquè sinó tens un problema polític molt gros.

En contraposició hi ha una educació ambiental, però sempre hem de tenir en compte que els mitjans ambientals tenen més cost energètic que els altres. Per exemple, reciclar fems té un cost energètic molt més alt que cremar-lo. Econòmicament, reciclar no és gens rendible, socialment ho és molt perquè la gent vol reciclar. Sempre et trobaràs per un costat el que vols, i per un altre el que estàs disposat a pagar, mentre estiguis disposat a pagar, podràs estalviar. Si vull estalviar energia he de cremar els fems, però si crem els fems tenc un problema social i polític molt gros, però per una altra banda vull estalviar energia. De vegades aquí és quan arriben els polítics i s'obli-

L'Iraq queda massa lluny

La guerra de l'Iraq era notícia de primera plana quan es va fer aquesta entrevista. En aquell moment encara es parlava de quines conseqüències tendria la invasió de les tropes angleses i nord-americanes a l'Iraq per a les economies occidentals, i de la necessitat que fos una guerra curta per no allargar la inestabilitat. Des del punt de vista energètic, Salvador Fonollà considera que la guerra no tindrà cap efecte a les Balears. Segons explica, el preu del petroli és el mateix que fa vint anys, i no pujarà perquè "els primers interessats que no pugi el petroli són els mateixos països productors, per mor que totes les inversions les tenen als països consumidors de petroli". D'això se n'adonaren amb la puja de preus de l'any 1973, quan els països productors varen veure que en lloc de guanyar, perdien doblers. Per a Fonollà "aquesta és la primera garantia que el petroli mai no pujarà de preu i és el que fa que sigui tan barat." Tampoc no li dóna importància al fet que els recursos petrolers de l'Iraq passin a ser controlats pels Estats Units "perquè els que posen el preu són els països productors en general, i l'Iraq és un més" i afegeix que "sempre hi ha algú que perdrà els contractes, però no crec que afecti el mercat del petroli ni molt menys." Al seu parer, els nostres problemes van per una altra banda.

den dels tècnics. Els polítics, en lloc de demanar als tècnics què és el que estalvia més energia, fan una visió simplista del problema i diuen que el millor és reciclar, i s'hi tiren de cap sense pensar si és més bo o més dolent. De vegades quan es prenen aquestes decisions no s'analitzen totes les variants, se n'analitza només una: la moda del moment.

-I també la visió a llarg termini. Tal vegada una cosa té un cost energètic superior, però a la llarga et soluciona un problema ambiental i de residus...

-La incineració també el soluciona, el que passa és que està mal vista, i si està mal vista no es pot fer. Als tècnics ens és igual projectar una incineradora o una planta de reciclatge, no entram a opinar, és la societat la que diu què vol. Nosaltres entenem que a les Balears la gent no vol més consum de territori ni de paisatge, és per això que no volem el gasoducte. Si la gent volgués més consum de territori i de paisatge, diríem: un moll de descàrrega de combustible, un bon gasoducte i a fer centrals. La societat vol reciclar?, doncs, anem a reciclar! És el millor? Això ho sabrem d'aquí a cinquanta anys. Per ventura d'aquí a vint anys la societat no voldrà reciclar. Fa cent anys els mallorquins varen decidir que no volien les murades, i quan les esbucaren varen fer una festa, i ara deim: quina barbaritat tomar les murades! No sabem si d'aquí a cinquanta anys diran: quina barbaritat reciclar o què bé que vàrem reciclar. La societat té unes modes i es deixa portar per aquestes modes, i els tècnics feim el que la societat vol.

Si volem un gasoducte haurem de fer centrals, i el Govern no ens diu on farà les centrals. Si el Govern ens diu on emmagatzemar el gas del gasoducte, on cremar-lo i per on aniran les línies d'alta tensió per transportar l'energia produïda, perfecte. Però no ens ho diu, perquè sap que la gent no vol consum de territori. S'ha casat amb una tecnologia no sabem per què, però no acaba de definir la solució. Com sabem que no faran més centrals? Potser en tornaran a fer una altra d'amagat com Son Reus. Perquè Son Reus s'ha fet d'amagatalls, la societat balear no sap el que s'hi ha fet. Per això volem que ara ens

diguin on es farà la central, en lloc que hi hagi una pana, com va passar fa dos estius, el polític s'espantia i ens faci una central en el pitjor lloc possible, com ens ha fet a Son Reus, sense avisar i sense un estudi d'impacte ambiental.

-I per què diu que la central de Son Reus s'ha fet sense avisar?

-Perquè la central de Son Reus no era prevista al planejament del territori, urbanísticament està ficada amb calçador. La gent gairebé s'ha adonat que s'hi feia una central quan ja ha estat feta, no s'ha avisat i s'ha procurat no fer molt de rebombori. Jo recomanaria que la gent agafàs el cotxe i s'hi passejàs.

L'ESTALVI

-És clar que la gent té unes necessitats energètiques, però també es tuda molta d'energia per manca de planificació. Hi ha coses tan simples com millorar l'enllumenat públic o fer cases ben aïllades que no costen tant i que ens estalviarien molta d'energia.

-És clar, hi ha moltes mesures que poden estalviar energia. Aïllar les cases, millorar l'enllumenat públic per no tirar tanta de llum a l'atmosfera, canviar els hàbits de la gent perquè no deixin els llums encesos. Aquesta educació ambiental no s'aconsegueix en un dia i s'ha de començar a les escoles.

Tot això, el que pot aconseguir en el millor dels casos és que els combustibles fòssils ens durin deu anys més. Suposem que el gas natural ens durarà quaranta anys, i feim un estalvi d'energia del 20%, que és molt, doncs, en durarà cinquanta.

-Pensa que el paper de les companyies elèctriques hauria de canviar? Podrien tenir un paper actiu en la promoció de l'estalvi.

-És que això ja no és en mans de les companyies elèctriques, fins fa un parell d'anys les companyies elèctriques controlaven el mercat, feien i desfeien. D'ençà que hi ha democràcia i autonomies i un Estat de dret, el mercat elèctric es troba regulat i a les companyies elèctriques no els queda més remei que estar a les ordres de l'ordenament jurídic quant a la distribució de l'energia elèctrica. L'energia elèctrica està considerada per l'Estat com un bé de primera necessitat i fins i tot hi ha lleis que afavoreixen que tengui el mateix preu a tot el territori, i això opera en contra de l'estalvi i del consum. L'única manera que la gent deixàs de consumir seria si es donàs llibertat a les companyies per cobrar el que volguessin, la qual cosa va en contra de l'ordenament jurídic que hi ha ara.

Hem de ser realistes, aquí a Mallorca el llum val el doble del que ens cobren. La generació a l'illa és caríssima: el combustible ens surt més car, les centrals són més petites... La resta d'espanyols cada any ens paguen moltíssims de doblers als mallorquins perquè l'electricitat ens costi el mateix que a ells. Ens regalen l'electricitat. Si pagam 8 cèntims el kilowatt, ens l'haurien de cobrar a 20 o 30 cèntims, i llavors començaríem a estalviar. Si volem que s'estalviï, el primer que hauríem de fer és cobrar l'electricitat al preu que ens costa. Però la gent no ho vol i cap polític no està disposat a fer-ho. Demanar un estalvi quan tenim l'energia tan barata és molt difícil.

"Si no volem centrals devora la mar, hem de menester cables, no hem de fer barbaritats com a Son Reus"

RESPONSABILITAT CIUTADANA

-I apropar la gestió als ciutadans? S'ha parlat de descentralitzar la generació d'energia de manera que es pugui ajustar millor a la demanda real i, al mateix temps, afavorir l'estalvi.

-És una teoria que m'han comentat. Hi ha gent que està convençuda que si tens la generació elèctrica prop, com que no t'agrada perquè et causa un impacte, consumiràs menys energia. Però això no ens ho creim. No ens creim que per tenir la central al costat que fa fum, encenguis el llum menys o posis la rentadora el vespre. Sabem com és la condició humana, i no la canviarem. La persona és com és: té dos ulls, un nas, una boca, quatre extremitats... això no ho canviarem, i hem de jugar amb aquestes constants.

-Però és important responsabilitzar els ciutadans de la conservació del seu entorn.

-Estam d'acord, però no per plantar-li el fum davall la finestra de ca seva la responsabilitzarem més, l'únic que aconseguirem és que posi una denúncia i faci tancar la central. Li puc assegurar que si em posen una central davant ca meva, jo la faré tancar, perquè hi ha uns recursos legals per tancar aquesta fàbrica, perquè es passarà de renou, d'emissions... i crearà una contaminació que està prohibida. La llei garanteix la qualitat de vida de les persones. Per què hem d'anar contra la voluntat de la gent si hi ha llocs on volen fer centrals?

També n'hi ha d'altres que proposen la cogeneració. A Mallorca hi ha dues o tres empreses de cogeneració que són indústries grans, no turístiques, però no n'hi ha cap més. Les empreses turístiques no compleixen les condicions per cogenerar perquè estan tancades quatre o cinc mesos a l'any. La cogeneració no permet produir energia només per vendre, seria una estafa al públic perquè aquesta energia és molt més cara que l'altra. Els que pensen en les empreses turístiques per cogenerar s'equivoquen per

dos motius: primer perquè legalment és impossible, perquè no reuneixen les condicions de generació adequades, i segon, si un té un hotel s'estima més, en els metres quadrats que no pot destinar a fer llits, fer un jardí en lloc de posar un motor que fa renou i fum.

"L'única manera que la gent deixàs de consumir, seria si es donàs llibertat a les companyies per cobrar el que volguessin"

Jo no m'imagin darrera cada hotel un motor que fa fum i renou. No s'ho creu ningú.

Hem de ser seriosos quan parlem de cogeneració i quan deim que la gestió pròpia implica un estalvi. Jo no m'ho crec. En la meua opinió, des del punt de vista del consumidor, la cogeneració l'únic que crearà són denúncies i malestar social.

-El problema de l'energia és un dels principals obstacles per al desenvolupament de les Balears?

-Estic convençut que si l'energia no està assegurada, l'economia balear es col·lapsarà. L'energia és el primer motor de qualsevol cosa, perquè fa falta energia per a qualsevol cosa. Si no creix l'energia és impossible que creixi el confort de les persones i l'economia. És un principi econòmic que mai no ets pot quedar com estàs. Ja des de Keynes es va demostrar que les economies o puguen o baixen, però això de "Mu maretà, que em quedi com estic", això econòmicament és impossible.

El creixement que hi ha hagut aquests darrers quatre anys el trobam desmesurat, perquè no s'han fet les coses bé. Està molt malament tenir aquest creixement desmesurat i després passar una crisi com la de l'any 1992 o la que vendrà ara. Nosaltres trobam que aquest creixement que s'ha fet en quatre anys, s'hauria d'haver fet en deu o quinze anys, i així feim feina tots, no tenim problemes socials de manca de mà d'obra, de feines mal fetes, de manca de qualificació. El que sí que és normal és que es planifiqui l'economia perquè hi hagi un creixement sostenible, no un creixement desmesurat i després depressions desmesurades que fan que es destrueixi teixit social que després costa molt de reconstruir.

-De tota manera, les crisis ens vénen donades de la situació internacional.

-Totes les societats depenen dels altres, les economies autàrquiques ja no existeixen. Poden existir a països com el Iemen, que conserven l'economia medieval. Però les altres economies de mercat normal depenen dels altres, perquè tots venen alguna cosa a un altre. Nosaltres venem llits als turistes, altres venen cotxes, d'altres joguines, tots necessitem els altres. No hi ha ningú que es pugui abastar ell mateix.

-Ara a les Illes es posen límits al desenvolupament urbà. Les previsions del futur no s'han de basar en les necessitats del passat, sinó en les del futur.

-Jo no confondria previsió amb planificació. Ara, més que previsió de futur de no créixer tant, els polítics el que fan és una planificació de no créixer. Si és el que la societat vol, bé està, i si la societat no ho vol, no està bé, per a això hi ha polítics, per saber interpretar la voluntat de la societat i aplicar-la. Si realment la societat no vol créixer tant i ho interpreten així, han encertat, i a l'inrevés. Crec que s'encerta quan els polítics actuen segons la voluntat de la majoria de la societat.